

معیار طراحی سوالات امتحانی درس دین و قرآن

دبیرخانه دینی و قرآن
مستقر در مشهد

و به‌جا استفاده کند.

۴. **تجزیه و تحلیل:** دانش‌آموز در این سطح قادر خواهد بود مطالبی را که به او عرضه می‌شوند، در زمینه‌های یادگرفته شده طبقه‌بندی کند. مثلاً در منطق، مطالب دارای سفسطه را بفهمد و آن‌ها را از استدلال درست منطقی جدا کند و یا عناصر تشکیل‌دهنده‌ی این سفسطه را معرفی کند.

۵. **ترکیب:** در این سطح، دانش‌آموز قادر است از مطالب اولیه‌ی فرا گرفته شده، مثلاً استدلال تازه‌ای درباره‌ی توحید ارائه دهد و یا با فراگرفتن مقدماتی، برای معاد استدلال بیاورد.

۶. **ارزش‌یابی (قضاوت و داوری):** در آخرین سطح حوزه‌ی شناخت، دانش‌آموز می‌تواند مطالب درست و نادرست را از هم تشخیص و تمیز دهد. به عبارت دیگر، مطالب را آن‌قدر درونی و محکم فرا گرفته است که خود می‌تواند درباره‌ی صحت یا عدم صحت آن‌ها داوری کند.

ب) حیطه‌ی عاطفی

حیطه‌ای است شامل علاقه‌ها، احساسات، ارزش‌ها، اخلاقیات و عواطف انسانی. در تعلیم و تربیت حوزه‌ی دینی، به این حوزه «دل» اطلاق می‌شود که خود پنج سطح یا طبقه دارد:

۱. **دریافت:** یعنی این‌که فرد در مرحله‌ی اول با ارزش یا نوع جدیدی از موضوع اخلاقی یا ارزشی برخورد می‌کند و به اصطلاح آن را درمی‌یابد. در این‌جا، شخص هیچ واکنشی (اعم از مثبت یا منفی) از خود نشان نمی‌دهد.

۲. **واکنش:** در این سطح یا مرحله، فرد فقط به موضوع توجه نمی‌کند، بلکه نسبت به آن واکنش نشان می‌دهد. به عبارت دیگر،

با توجه به فصل امتحانات دانش‌آموزان، معیار طراحی سوالات تقدیم شما خوانندگان عزیز می‌شود. امید است مفید فایده واقع شود.

حیطه‌های تربیتی

دانشمندان تعلیم و تربیت هدف‌های تعلیم و تربیت را در سه حیطه‌ی شناختی، عاطفی، و روانی- حرکتی تقسیم‌بندی و سامان‌دهی کرده‌اند.

الف) حیطه‌ی شناختی

حیطه‌ای است که آموختن و به‌طور کلی پیدا کردن شناخت به آن مربوط می‌شود. این حیطه شش سطح یا طبقه دارد که به ترتیب از ساده به مشکل عبارت‌اند از:

۱. **دانش:** در این‌جا دانش یعنی حفظ یک مطلب. مثلاً نبی یعنی پیامبر، یا معاد یعنی زندگی پس از مرگ.

۲. **درک و فهم:** عامل فهمیدن در این سطح، یعنی برقراری ارتباط بین معنای لغوی کلمه با مفهوم واقعی آن. برای مثال، دانش‌آموز معنی واحد را بلد است، ولی فهم و درک خدای واحد در سطحی بالاتر از دانستن معنای آن است و آن یعنی فهم بلاشریک بودن او.

۳. **کاربرد:** در این سطح دانش‌آموز باید بتواند، بدون نیاز به راهنمایی، عبارت فهمیده شده را در موقعیت مناسب به کار بندد و از آن استفاده کند. مثلاً برای اثبات نبوت، از کلمه‌ی نبی به موقع

دانش آموزان
دوره دبیرستان ممکن
است در برخی حیطه های
شناخته از حداقل دانش و
درک و فهم در مسائل دینی
و قرآن برخوردار باشند

نسبت به آن توجه فعالانه دارد یا رفتارهای داوطلبانه و فرمان برانه از خود بروز می دهد.

۳. ارزش گذاری: در این مرحله، رفتار فرد با ثبات شده است؛ به طوری که نشان دهنده دست یافتن او به خصلتی ناشی از عقیده است. درحقیقت، ارزش ارائه شده به او، به گونه ای برایش درونی شده است.

۴. سازمان بندی (تدوین): در جریان درونی شدن ارزش ها، فرد با ارزش های متعدد و متفاوتی روبه رو می شود. در این مرحله، آن ها را تدوین می کند، به صورت نظام دار و براساس ضرورت و اهمیت شان، آن ها را مرتب می کند و به روابط بین آن ها نظم و نسق می دهد.

۵. تبلور (درونی شدن): در این مرحله، رفتارهای ارزشی فرد براساس احساس و عواطف نیست. او آن قدر در این زمینه به کمال رسیده و اصطلاحاً پخته شده که به ثبات رسیده است و به سادگی و راحتی تغییر نمی پذیرد.

ج) حیطه روانی-حرکتی

نظر به این که بحث در این حیطه حول محور مهارت های حرکتی و رفتار افراد یا دانش آموزان است مثلاً یادگیری قرائت نماز، روخوانی و روان خوانی قرآن کریم و سایر اعمال شبیه به این موضوع در حیطه روانی-حرکتی و یا مهارتی قرار می گیرد.

طرح سؤال با توجه به حیطه های تربیتی

الف) حیطه شناخته

بنای کتاب های دینی و قرآن بر حفظ مطالب نیست و اصرار دارد که مسائل را پس از حوزه شناخت، به سمت ایمان و سپس عمل صالح سوق دهد. بنابراین، سؤال های ما باید دارای این جهت گیری باشد و بر محفوظات کمتر تکیه کند تا در این حیطه، هرچه بیش تر به سمت «قضاوت و داوری» میل کند.

سؤال اشتباه: نیازهای بنیادین انسان چندتااست؟ آن ها را نام ببرید.

سؤال درست: از بین نیازهای بنیادین انسان، کدام نیاز از همه اساسی تر است؟ چرا؟

اصولاً دانش آموزان دوره دبیرستان ممکن است در حیطه شناختی از حداقل دانش و درک و فهم در مسائل دینی و قرآن برخوردار باشند. بنابراین، سمت و سوی آموزش عبارت است از: در مرحله اول، کاربرد این مفاهیم در حوزه زندگی فردی و اجتماعی، در مرحله دوم و در سطحی بالاتر، تجزیه و تحلیل وضع موجود، در مرحله سوم قضاوت و داوری درباره آن چه که انسان در حوزه فردی و اجتماعی انجام داده است و درنهایت در

مرحله چهارم، با الهام از معارف قرآنی، ساختن خود و جامعه ای قرآنی. در این صورت، نمونه سؤال های اشتباه و درست می تواند این گونه باشد:

مرحله اول: کاربرد

سؤال اشتباه در مرحله اول: ضمن ترجمه آیه ی زیر، بنویسید موضوع اساسی آن چیست؟

قل لا اسالکم علیہ اجر الا الموده فی القربی

سؤال درست: پس از ترجمه آیه بیان کنید؛ این آیه چه ارتباطی به امامت و پیروی ما از امام دارد؟

مرحله دوم: تجزیه و تحلیل

سؤال اشتباه در مرحله تجزیه و تحلیل: نقش هایی را که اسلام برعهده ی هریک از اعضای خانواده نهاده است، توضیح دهید.

سؤال درست: ضمن بررسی نقش های اعضای یک خانواده از نظر اسلام، بنویسید چرا نمی توان این نقش را جابه جا کرد؟

مرحله سوم: ارزشیابی (قضاوت و داوری)

سؤال اشتباه مرحله ارزشیابی: با توجه به نامه ی حضرت علی (ع) به مالک اشتر بنویسید، رهبر با چه کسانی نباید مشورت کند؟

سؤال درست: با توجه به نامه ی حضرت علی (ع) به مالک اشتر، توضیح دهید چرا رهبر نباید با افراد ترسو مشورت کند؟

مرحله چهارم، ترکیب (ساختن خود و جامعه دینی)

سؤال اشتباه مرحله ترکیب: پیام آیه ی زیر را بنویسید. «ولله العزه و لرسوله و للمؤمنین».

سؤال درست: با توجه به مفهوم آیه ی «ولله العزه و لرسوله و للمؤمنین» و نیز میل به عزت نفس در انسان، توضیح دهید چگونه می شود به عزت رسید؟

ب) حیطه‌ی عاطفی

بر عواطف دانش‌آموزان است؛ به گونه‌ای که شاهد تقویت ایمان آنان باشیم. بنابراین، مؤلفان و تهیه‌کنندگان کتاب‌ها سعی داشته‌اند حتی ظواهر الفاظ و نوع صفحه‌آرایی آن‌ها به گونه‌ای باشد که در نهایت شاهد رشد و تقویت ایمان دانش‌آموزان باشیم.

یکی از هدف‌های تعلیم و تربیت دینی و قرآنی، به‌خصوص در دوره‌ی جدید تألیف کتاب‌ها در آموزش و پرورش که در دوره‌ی دبیرستان به‌عنوان دینی و قرآن شهرت یافته است، تأثیرگذاری

نمونه‌ی فرم ارزیابی سؤالات

درس:	آموزشگاه:	نام دبیر:	امتحان: دی	خرداد					
ردیف	موارد	امتیاز					شماره‌ی سؤال	دارای اشکال	
		۱	۲	۳	۴	۵			
۱	مشخصات سربرگ: نام و نام‌خانوادگی، کلاس، رشته، ناحیه، نام درس، نام دبیر، تاریخ و مدت امتحان، تعداد صفحات								
۲	تعیین شماره (بارم) سؤالات در ستون سمت چپ برگه								
۳	خوانا بودن سؤالات								
۴	کیفیت تکثیر								

ارزیابی محتوایی و فنی سؤال

ردیف	موارد	امتیاز					شماره‌ی سؤال	دارای اشکال	
		۱	۲	۳	۴	۵			
۱	نظم منطقی در ترتیب سؤالات از ساده به مشکل								
۲	رعایت تناسب در تعداد سؤالات								
۳	رعایت تناسب محل پاسخ‌گویی با جواب مورد انتظار								
۴	رعایت املای درست، نکات دستوری و نگارشی								
۵	صریح و روشن بودن سؤالات								
۶	اختصاص وقت مناسب برای آزمون								
۷	تناسب نمره‌ی منظور شده با جواب مورد انتظار در قسمت‌های مختلف سؤال								
۸	رعایت بوجه‌بندی کتاب								
۹	تنوع سؤالات براساس رعایت محتوا و اهداف آموزش								
۱۰	رعایت سطوح مختلف حیطه‌ی شناختی در طراحی سؤالات								
۱۱	رعایت اصل انتخابی نبودن سؤالات								
۱۲	نبود پاسخ سؤالات (مستقیم و غیرمستقیم) در سؤالات دیگر								
۱۳	وضعیت ارائه‌ی پاسخ‌نامه‌ی کلیدی برای همه‌ی سؤالات								
۱۴	رعایت اصول علمی- تخصصی در طرح سؤالات عینی								
۱۵	رعایت اصول علمی- تخصصی در طرح سؤالات کوتاه پاسخ								
۱۶	رعایت اصول علمی- تخصصی در طرح سؤالات تشریحی								

پیشنهاد برای بهبود کیفیت طراحی سؤالات

گذراندن دوره‌ی طراحی سؤال‌گ
مشاوره‌ی حضوری با گروه آموزش مربوطگی
نظر گروه: